

ITINERARI LA REMUNTA

Narració a càrrec de Carles González, arquitecte tècnic

Localització: C. de Carles Martí Feced, s/n (L'Hospitalet de Llobregat)

Arquitectes: Pere Joan Ravetllat, Carme Ribas, Olga Schmid, 2015; BAAS Arquitectura, 2014

INTRODUCCIÓ

Hola, soc en Carles González, arquitecte tècnic, nascut i resident a l'Hospitalet de Llobregat, i us dono la benvinguda a l'itinerari lliure La Remunta.

Amb aquest itinerari audiodiguit de **La Remunta**, intentaré explicar-vos la transformació urbana que ha patit aquesta àrea de la ciutat, al llarg de més de 300 anys, en la qual s'han mantingut sis antics edificis. Tots han estat catalogats com a béns culturals d'interès local, actualment són patrimoni arquitectònic de l'Hospitalet i donen fe del seu passat.

Bé, dir-vos que ens trobem a l'extrem oest del barri del Centre, al límit de la ciutat de l'Hospitalet amb la població de Cornellà.

Iniciem, doncs, l'itinerari en el **punt 1**, aquesta porta metàl·lica que dona accés al Parc de la Remunta, que no sempre ha estat situada aquí. Si mirem darrere nostre, entre les edificacions en construcció veurem un passeig flanquejat per plataners i, al final, a tocar amb la carretera de l'Hospitalet, l'antic Camí Ral, o Reial, que unia Barcelona amb les poblacions del Baix Llobregat, i, en aquest cas, unia l'Hospitalet amb Cornellà; doncs allà al final trobaríem aquesta porta, que donava entrada a l'antiga caserna de La Remunta.

Doncs sí, antigament aquests terrenys els ocupava una **caserna militar** coneguda amb el nom de La Remunta.

Posteriorment, a finals de l'any 1994, el Ministeri de Defensa va cedir les instal·lacions per instal·lar-hi l'**Escola de Capacitació Agrària Eqüestre** de la Generalitat de Catalunya, per impartir-hi ensenyaments al voltant del món del cavall. D'aquesta manera, es va convertir en el primer centre públic de tot l'Estat a oferir aquest tipus d'ensenyament.

Entre els anys 1994 i 1998, una part dels membres de la dotació militar que hi havia a la caserna van participar com a professors en l'Escola. D'uns seixanta militars que hi havia, set van seguir a les instal·lacions, sota el comandament d'un coronel, i finalment van acabar treballant-hi tan sols dos militars.

Es aquesta Escola es van impartir cursos:

- de formació continuada per a professionals del món del cavall
- de Formació Professional (FP), en la branca eqüestre
- oficis tradicionals relacionats amb el món del cavall: ferrer, baster, mosso de quadra, etc.
- altres tasques derivades de la indústria de l'oci i els esports, com ara instructors d'hípica i guies de turisme eqüestre

L'any 2011, l'Escola es va traslladar a la Seu d'Urgell, perquè, l'any 2007, l'Ajuntament de l'Hospitalet va comprar al Ministeri de Defensa la totalitat dels terrenys per poder-hi executar el nou pla urbanístic de l'Àrea Residencial Estratègica de La Remunta.

Així, doncs, l'any 2011 es va començar a executar el pla urbanístic en les quasi 9 hectàrees de superfície d'aquests terrenys, l'Àrea Residencial Estratègica de la Remunta, un ARE que, gràcies a la pressió veïnal, ha convertit una part dels terrenys de l'antiga caserna en un parc públic urbà de 4 hectàrees. S'hi han mantingut alguns, però no tots, els arbres més característics, i la resta de superfície s'ha urbanitzat i requalificat per construir-hi habitatges, la major part, un 60%, habitatge públic.

La intervenció d'aquest espai ha permès documentar part d'un recinte fortificat de l'època carlina del qual es desconeixia l'estructura i l'existència.

També ha permès catalogar i restaurar les antigues dependències de La Remunta, així com adaptar aquestes dependències a nous usos, convertir-les en nous equipaments municipals per al districte, com ara l'esplai Xixell i l'Escola Bressol Patufet.

I també s'ha pogut fer un estudi arqueològic i arquitectònic del tram de l'antic Canal de la Infanta que travessava aquesta finca, i rehabilitar l'antic pont sobre aquest canal.

Però la història d'aquests terrenys es remunta més de 300 anys enrere i ens situa al segle XVI, i per conèixer aquesta història farem cap a l'edifici següent.

Per arribar fins al punt 2 de l'itinerari, entrarem per la porta metàl·lica del parc i anirem cap a l'edifici que tenim a mà esquerra, davant de dues palmeres, i ens situarem al davant de l'edifici.

LA MASIA

Ens trobem al **punt 2** de la ruta, davant de la façana principal de la masia La Remunta.

A dia d'avui, és l'únic edifici que encara no s'ha restaurat d'aquest projecte d'urbanització, està catalogat com a bé cultural d'interès local i està dins del Pla Especial de Protecció del Patrimoni Arquitectònic, més conegut com *el PEPPA*. A més, forma part de les tretze masies que encara perduren del passat rural de l'Hospitalet.

Dir-vos que tot va començar aquí, quan, a mitjan segle XVI, es va construir aquesta masia com la casa de pagès d'una explotació agrícola solitària, fora del nucli de l'Hospitalet, que, com hem dit abans, ocupava unes 9 hectàrees. Al nord, a la part superior, limitava amb l'actual Ronda de Dalt; al sud, a la part inferior, limitava amb l'antic Camí Ral entre Barcelona i Cornellà, l'actual carretera de l'Hospitalet; a l'Est, a la part dreta, limitava amb els actuals Jardins del Canal de la Infanta i l'avinguda d'Álvarez de Castro, i a l'oest, a la part esquerra, limitava amb el terme municipal de Cornellà, l'actual carrer de Joan N. Garcia-Nieto, per on antigament corria l'aigua d'un petit torrent.

Aquesta masia, antigament, es coneixia amb el nom dels antics propietaris, i va rebre els noms de ca n'Agustí, durant el segle XVI, mas Nadal o, popularment, can Mèlic, durant el segle XVII, i, finalment, ca n'Angulo.

Pel que fa a les característiques arquitectòniques, podem dir que és una masia d'estil clàssic, construïda als quatre vents sobre una base de forma quadrada i estructura basilical, o sigui, forma de basílica, ja que té dos cossos laterals de menys alçada i un cos central més elevat. Els cossos laterals són de dues plantes, amb una coberta a un sol vessant, i el cos central té una tercera planta amb una coberta a dues aigües o dos vessants.

Originalment, la planta inferior es dedicava a les feines d'explotació agrícola o ramadera (amb espais per a les botes de vi i el bestiar, per exemple). La planta superior o planta principal és on hi havia les estances destinades a l'habitatge. La tercera planta, o planta superior, es feia servir de graner, per emmagatzemar-hi els cereals, ja que estem en una zona molt humida i inundable.

Cal dir que els interiors s'han modificat molt, al llarg dels anys, per adequar-los als usos posteriors: com a allotjament i oficines militars, i, posteriorment, com a equipament docent.

La seva gran façana està orientada al sud, amb una lleugera inclinació cap a l'est, d'un cert minimalisme arquitectònic, amb poques obertures, i hi trobem la porta principal, situada al centre del primer pis; s'hi accedeix mitjançant una escala frontal doble de dos trams adossada a la façana.

Totes les obertures, excepte les de la planta baixa, tenen la llinda i els brancals de carreus de pedra vista.

Les golfes estan ventilades gràcies a una galeria amb sis obertures d'arc de mig punt o arc rodó, que permet que hi hagi més bona ventilació de la planta, per assecar el gra i la palla.

Al capdamunt, i per sota del ràfec de la coberta, trobem un rellotge de sol, un element arquitectònic que actualment està protegit.

El rellotge, que té forma d'escut, està fet amb pedra artificial sense policromar, encolat amb morter de cola, damunt del parament arrebossat de la façana, i reforçat amb tres suports metàl·lics.

Podem veure que la part superior està format per un frontó, amb la representació d'un querubí emmarcat amb cinc estrelles de vuit puntes, o estrelles de Salomó. A l'interior de l'escut, hi ha el rellotge, amb una vareta de ferro, les línies horàries gravades a la pedra i les hores representades amb xifres romanes en relleu, que van de les sis del matí fins a les sis de la tarda.

Ara seguirem la visita i ens desplaçarem fins a la façana de la part posterior, i ho farem pel costat dret de la masia.

Us volia comentar que, durant els anys que va funcionar com a caserna militar, aquesta masia es va fer servir com a habitatge i oficina del comandament militar. I, mentre va funcionar com Escola de Capacitació Agrària Eqüestre, va estar destinada a oficines, aules i biblioteca de l'escola.

Doncs bé, ens trobem davant de la façana posterior, i, com podem veure, per accedir a la porta d'accés, que està situada al primer pis, es fa amb una altra escala doble adossada a la façana.

Troblem gairebé les mateixes obertures que a la façana principal, a excepció de la planta de les golfes, on les obertures d'arc rodó s'han substituït per dues obertures rectangulars.

Igual que a la façana principal, totes les obertures estan construïdes mitjançant llindes i brancals de carreus de pedra vista. A la llinda de la porta d'entrada al primer pis, podem veure una inscripció amb la data *1691*, sembla ser que és la data de l'última reforma important que es va fer a la masia, i que, durant el segle XVII, va acabar de configurar la seva estructura actual, amb l'ampliació del cos lateral i posterior, que es van construir amb terrat i barana de balustres.

Actualment, la superfície total de la masia és de poc més de 1.000 m², 489 m² a la planta baixa, 409 m² a la planta primera, i 159 m² a la planta segona.

En general, comentar-vos que dins dels terrenys propietat de la masia, a la zona nord, es van construir dues infraestructures molt importants per al territori del Baix Llobregat i Barcelona.

Entre els anys 1818 i 1820, es va construir el Canal de la Infanta (més endavant en parlarem), i l'any 1854 es va construir la línia fèrria entre Barcelona i Molins de Rei.

Finalment, l'any 1868, l'última propietària, Mercè Bertrand i Amat, familiar del Virrei Amat i viuda d'Isidro Angulo i Agustí, va vendre la masia i tots els terrenys que l'envolten, amb una superfície total de 8,5 hectàrees, al Ministeri de la Guerra.

Per dirigir-nos fins al següent punt de l'itinerari, el punt 3, cal que anem cap a la dreta, fins a la tanca metàl·lica que dona al carrer de Joan N. Garcia-Nieto, on veurem un altre element històric de la ciutat, però que, en aquest cas, no s'ha volgut conservar, ni per part de l'Ajuntament ni per part de la Generalitat.

De camí cap al punt 3, si us hi fixeu, a la paret oest de la masia, podreu apreciar les empremtes que hi han deixat els edificis annexos que es van construir per al funcionament de la caserna militar, i que amb la reforma integral del conjunt es van enderrocar per deixar l'estat original de la masia.

El carrer que tenim al davant, antigament, era una petita riera que naixia a l'actual barri de Sant Ildefons, i que representava la frontera natural amb el municipi de Cornellà de Llobregat. La vorera de l'altra banda del carrer forma part de Cornellà de Llobregat.

Un cop arribats a la tanca metàl·lica, anirem cap al racó de la part inferior, i, poc abans d'arribar-hi, ens fixarem en el terra de la vorera del carrer que hi ha a l'altra banda de la tanca, on trobarem unes rajoles diferents de la resta.

LA MURALLA CARLINA

Us heu fixat que al terra de la vorera hi ha unes rajoles rectangulars de color diferent, que formen un quadrat irregular de 3 metres de costat amb un arbre al mig?

Doncs bé, us trobeu al **punt 3** del recorregut.

I potser us preguntareu: què volen dir aquestes rajoles i aquest quadrat?

Doncs aquestes rajoles ens indiquen el punt on, fins l'any 2013, va haver-hi una torre defensiva de l'època carlina.

Les intervencions arqueològiques que es van fer arran de la urbanització de l'espai de La Remunta han permès documentar part d'un recinte fortificat del qual es desconeixia l'existència i la seva estructura, i on s'han arribat a descobrir quatre torres defensives.

Sabíeu que l'Hospitalet, durant un temps, va estar fortificada amb muralles i torres defensives?

Doncs sí, va ser durant la Primera Guerra Carlina, entre els anys 1833 i 1840. L'any 1837, el ple de l'Ajuntament va decidir fortificar la vila com a mesura de defensa davant dels atacs de les tropes carlines. Sembla ser que en aquesta muralla carlina s'hi van instal·lar portes fortificades, que podrien coincidir amb camins d'accés a la ciutat.

Es té constància documental de dues portes importants d'entrada a l'Hospitalet, una que es deia *porta de Barcelona*, que es trobava a la confluència de la carretera provincial amb la riera de la Creu, és a dir, on avui hi ha el carrer Major amb el carrer de la Riera de la Creu. I de l'altra, que es deia *porta del Riu*, a dia d'avui no se'n coneix amb exactitud la ubicació, però s'especula que possiblement podria haver estat molt a prop d'aquí, coincidint amb la carretera de Cornellà, l'antic Camí Ral.

Si més tard us hi voleu acostar, uns metres més amunt, seguint la mateixa vorera, podreu veure, també al terra, una figura amb forma de C de 2 metres feta amb les mateixes rajoles que aquest quadrat, que també indica on era una segona torre de les quatre torres trobades. Entre totes dues torres, també es va enderrocar un pany de muralla defensiva.

Seguim l'itinerari i ens desplaçem fins al punt 4: hem de passar per davant de la masia fins a arribar a la gran esplanada que trobem davant de la porta metàl·lica d'entrada.

Com us he dit anteriorment, aquests terrenys van estar ocupats per la caserna militar La Remunta, i ara us en parlaré, ja que part dels edificis que hi trobem actualment són llegat d'aquella època.

L'ANTIGA CASERNA MILITAR

Si us trobeu a la gran esplanada, sou al **punt 4**.

Doncs resulta que el Ministeri de la Guerra, amb la creació d'una única remunta per a tot l'exèrcit i per poder instal·lar un Escuadrón de Remonte de Artillería, l'any 1862, va llogar aquests terrenys, incloent-hi la masia.

No va ser fins l'any 1868 que va comprar tota la finca i hi va construir una caserna destinada al cos d'artilleria, que va funcionar fins l'any 1902, quan va passar a ser Dipòsit de Sementals d'Artilleria, i així es va mantenir fins l'any 1926, data en la qual va passar a ser el 4t Dipòsit de Sementals de Cavalleria, per a la cria i la cura dels cavalls sementals de tot l'exèrcit.

La paraula *remunta* fa referència a la compra i la cria de bestiar, i, concretament, aquí es duia a terme aquest comerç per tal de renovar o satisfer les necessitats de l'exèrcit, ja que cal tenir en compte que la cavalleria era molt important, tant per a l'exèrcit com per a població civil, fins a l'entrada dels vehicles mecànics.

Entre els anys 1923 i 1930, la caserna es va ampliar amb la construcció de noves instal·lacions annexes destinades als animals: cavallerisses, infermeria veterinària, obrador per ferrar, pistes, aules, tallers, magatzems, gosses; així com una residència i, fins i tot, una capella, ocupant una superfície d'uns 50.000 m², i que van estar en funcionament fins l'any 1994.

Aquesta caserna va permetre que molts joves de la ciutat hi poguessin fer el servei militar de manera voluntària i així poder compaginar la formació militar amb el manteniment de l'economia familiar.

Comentar-vos que els sementals que tenia l'exèrcit eren molt coneguts i estaven molt valorats a tot Catalunya i a les illes Balears, eren cavalls adequats per a les feines del camp i de gran qualitat. Durant el mes de juliol, es desplaçaven a diferents pobles d'arreu del territori per muntar-cobrir les eugues. Quan van arribar els vehicles mecànics, la caserna es va dedicar a la cura i la cria de sementals de pura raça àrab i espanyola. Gràcies al fet que tenien un ruc català mascle de pura raça, en Romerito, l'any 1975 se'n van poder procrear nous exemplars i es va poder evitar que la raça desaparegués.

Bé, un cop ens hem fet la idea del que va ser la caserna, passarem a veure els edificis que s'han mantingut gràcies al moviment veïnal, i que han estat catalogats com a béns culturals d'interès local dins del patrimoni arquitectònic de l'Hospitalet.

Per veure el **punt 5** de l'itinerari, no cal moure's de lloc. Començarem per l'edifici de **les cavallerisses, la cantina i els dormitoris**, que és aquest edifici allargassat que dues plantes.

És una edificació que es va construir l'any 1923, de planta baixa més planta pis, que es destinava a cavallerissa de cavalls i cantina, a la planta baixa, i dormitoris de soldats i

oficials, a la plata primera. Actualment, és un edifici catalogat dins del Pla Especial de Protecció del Patrimoni Arquitectònic (PEPPA).

Pel que fa a les característiques arquitectòniques, podem dir que està construït amb maó massís, amb murs arrebossats, i està format per una estructura de pilars de formigó armat, murs de càrrega de maó i forjats de biguetes metàl·liques amb revoltos de maó. Les cobertes estan construïdes a doble vessant amb teula ceràmica. L'edifici té una superfície total de 2.050 m² (1.025 m² a planta baixa i 1.025 m² a planta primera).

L'edifici es va restaurar entre els anys 2013 i 2015, per part dels arquitectes Pere Joan Ravetllat, Carme Ribas i Olga Schmid, de l'estudi d'arquitectura Revetllat-Ribas (autors de la reforma del mercat de Sant Antoni).

La restauració ha consistit en la consolidació estructural i la rehabilitació de les façanes i les cobertes, per tal de garantir-ne l'estabilitat i l'estanqueïtat, amb l'objectiu que no pateixin processos de degradació, mentre se'n decideix l'ús final.

S'han rehabilitat tots els elements estructurals existents, com ara les encavallades metàl·liques i les bigues de fusta, per tal que garanteixin la resistència a unes sobrecàrregues compatibles amb els usos més habituals. S'han adaptat les escales a la nova normativa d'edificis públics.

En l'àmbit de la fonamentació, s'ha fet un drenatge perimetral per tal d'evitar humitats i consolidar el terreny.

També s'han refet els elements decoratius, així com els marcs de les finestres i les cornises de les façanes. Les fusteries són totes noves, i estan fetes amb fusta de pi.

Ara anirem fins al **punt 6** de l'itinerari, i per això haurem de pujar per una rampa esglaonada de formigó. A l'esquerra, hi trobem un edifici de color blanc, i a la dreta, l'edifici de les cavallerisses. Arribats al capdamunt de la rampa, ens aturem mirant cap a la porta de sortida que hi ha a la tanca.

A mà dreta, pujant unes escaletes, podem veure l'interior de la planta segona de l'edifici de les cavallerisses.

Adossada a aquest edifici, hi ha una petita construcció quadrada, on veiem una porta i també unes obertures estretes i allargades a les façanes. Us trobeu al punt 6.

Oi que us sona una construcció quadrada on a les quatre façanes hi ha aquestes obertures estretes i allargades? Sembla una construcció fortificada, oi?

Doncs sembla que aquí podria haver-hi una altra torre fortificada d'aquella **muralla carlina** de l'any 1837 de la qual us he parlat anteriorment. La torre, construïda amb blocs de pedra calcària irregular, està protegida per aquestes obertures estretes i allargades, anomenades *espitlleres*, per on es podia mirar a l'exterior i llançar projectils sense gaire perill de ser ferit pels de fora.

Per parlar del següent punt de l'itinerari, el **punt 7**, no ens haurem de moure, només ens hem de girar.

Ens trobem davant de la porta d'entrada de l'**Escola Bressol Patufet - Sant Jordi**, el punt 7 d'aquest itinerari.

L'edificació original es va construir durant l'ampliació de la caserna, l'any 1923, i també és un edifici catalogat dins del Pla Especial de Protecció del Patrimoni Arquitectònic (PEPPA).

Aquesta edificació, de planta baixa i una petita planta pis, va estar destinada a cavallerisses, però l'arquitecte Jordi Badia, de l'estudi d'arquitectura BAAS.Arquitectura, entre els anys 2013 i 2014 va transformar els 638 m² d'aquestes antigues cavallerisses dels cavalls de l'exèrcit en l'Escola Bressol Patufet - Sant Jordi, una escola d'iniciativa privada, constituïda com a cooperativa de mestres sense afany de lucre i subvencionada per l'Ajuntament de l'Hospitalet i per la Generalitat de Catalunya.

Per entendre la rehabilitació que s'hi va dur a terme, cal saber com estava distribuït originalment aquest edifici. Heu de saber que cada finestra actual, originalment eren portes per on cada cavall accedia al seu box. Aquests boxs, de 2 metres d'ample, estaven separats amb un mur que arribava fins al sostre. Cada box donava, amb una barana, a un passadís central que recorria l'edifici de manera transversal, des d'on es feien les tasques de manteniment i de neteja dels cavalls. Al passadís s'hi accedia per una porta situada al lateral de l'edifici, i estava il·luminat gràcies a una claraboia que hi havia al sostre.

Doncs bé, la creació del nou equipament ha conservat la façana i bona part de les cobertes, mantenint al màxim l'aspecte exterior de l'edifici. Al pis superior s'ha obert un gran finestral per donar llum natural als espais de la planta superior. Aquesta nova obertura ha fet canviar la composició estructural de la planta pis, amb un badalot que sobresurt per sobre de la coberta inclinada.

A més, s'ha construït un nou cos d'accés que sobresurt del perímetre edificat de l'edifici perpendicularment i organitza el pati d'entrada. A més, aquest cos fa de vestíbul d'entrada a l'escola i és un espai polivalent per a reunions de pares, actuacions infantils i zona d'esbarjo en cas de pluja.

Ara farem la volta a l'edifici per la banda dreta i ens col·locarem en un dels costats.

Mentre arribem, us explicaré que, a l'interior, s'han modificat la divisió i els murs paral·lels transversals que hi havia cada 2 metres; s'han enderrocat fins a una alçada de 2,20 metres, per adequar-la a les necessitats d'ús que requereix un equipament d'aquestes característiques. A més, sota aquests murs s'ha aprofitat per encastar la il·luminació artificial.

També s'ha construït una nova escala metàl·lica per poder pujar a la planta superior.

A la planta inferior hi trobem un vestíbul polivalent, la cuina i quatre aules, amb un office i sanitaris. Tota aquesta planta aprofita la llum natural, gràcies a l'aprofitament de les antigues claraboies del sostre.

A la planta superior, sota unes encavallades metàl·liques antigues de ferro forjat reblonades, hi trobem una sala polivalent (gimnàs, sala de jocs, etc.), a més d'un espai per als professors i el personal del centre.

Ara estem en un dels costats de l'edifici. Aquesta finestra que veiem que ara dona llum natural a l'espai de la cuina, originalment va ser la porta d'entrada a aquest edifici, i des d'aquí s'accedia al passadís central, que recorria tot l'edifici, de punta a punta.

Des d'aquest costat de l'edifici, podem veure que hi ha dos patis d'esbarjo, un a cada façana. Cadascun està tractat, arquitectònicament, de manera diferent. Cada pati té una orientació diferent i, per tant, es pot fer servir en diferents estacions de l'any (sol i ombra, dies de pluja, net / brut, etc.). El pati d'entrada està orientat a l'est i el paviment és de sauló compactat, amb sorral inclòs. El pati del darrere està orientat a l'oest i el paviment és de cautxú; està protegit del sol per un porxo de vegetació.

Per visitar el següent punt, hem de seguir tot recte per aquest carrer de terra, i col·locar-nos al centre d'aquesta gran esplanada que trobem a mà esquerra.

Ens trobem al **punt 8**, l'antiga **pista de doma de cavalls**, on treien a passejar els cavalls i a fer els exercicis de doma.

La caserna col·laborava en diferents actes públics de la ciutat amb desfilades de cavalls, com ara la Cavalcada de Reis, per Sant Antoni, Setmana Santa, etc.

Un cop a l'any, la caserna celebrava una jornada de portes obertes i es feien exhibicions de tota mena, de les quals podien gaudir tots els hospitalencs.

Si mirem cap a mar, veiem la masia i la porta d'entrada. A l'esquerra tenim l'escola bressol i a mà dreta tenim un altre edifici, l'**edifici de la infermeria**.

És una edificació que es va construir entre els anys 1923 i 1930, de dues plantes i que originalment estava destinat a infermeria dels cavalls i a laboratori.

Aquest edifici també està catalogat dins del Pla Especial de Protecció del Patrimoni Arquitectònic (PEPPA) i, per tant, està protegit.

Pel que fa a les característiques arquitectòniques, podem dir que està construït amb maó massís, arrebossat i amb pilars de formigó armat. Té bigues metàl·liques reblonades i forjats de biguetes metàl·liques amb revoltos de maó. Les cobertes estan construïdes a doble vessant amb teula ceràmica. L'edifici té una superfície total de 385 m².

L'edifici també el va restaurar l'estudi d'arquitectura Revetllat-Ribas, entre els anys 2013 i 2015.

La restauració va consistir en la substitució de les cobertes i els seus elements de suport per noves encavallades metàl·liques, i s'hi va col·locar un aïllament tèrmic interior mitjançant plaques Sandwich amb acabat vist de fusta. S'han mantingut la majoria de teules per mantenir-ne l'aspecte envellit.

A l'exterior del recinte, a la cantonada inferior, trobareu les restes d'una de les torres d'aquella muralla carlina que abans us he comentat.

Per desplaçar-nos fins al punt 9, haurem de mirar cap a muntanya i col·locar-nos entre els dos edificis rectangulars de planta baixa que tenim a mà dreta i esquerra.

Aquests dos edificis rectangulars d'una sola planta són el **punt 9**. Actualment, tots dos edificis estan protegits pel PEPPA, i es van construir l'any 1930 com a cavallerisses.

Rehabilitats per primera vegada per Revetllat-Ribas entre els anys 2013 i 2015, posteriorment es van reformar de manera integral, entre el desembre del 2016 i el gener del 2018, per part dels tècnics de l'Ajuntament. Se'ls va adequar als usos i les necessitats dels nous usuaris de les instal·lacions, el **Centre d'Espai Xixell**, convertint-los en un nou espai funcional però que manté el record d'allò que va ser originàriament, la caserna.

Pel que fa a les característiques arquitectòniques, podem dir que tots edificis estan construït amb maó massís arrebossat. Hi ha pilars de formigó armat i forjats de biguetes metàl·liques amb revoltos de maó amb cobertes planes.

Tots dos edificis ocupen una superfície total de 516 m² (266 m² per a l'edifici dret i 250 m² per a l'edifici esquerre).

La primera rehabilitació va permetre la consolidació estructural i la restauració de l'evolvent, mantenint les façanes originals i substituint la coberta a la catalana per una coberta ventilada invertida, amb nou aïllament, impermeabilització, paviment i minvells.

La transformació a esplai ha conservat les façanes originals i els espais diàfans il·luminats amb llum natural, gràcies a les grans finestres. L'altura d'aquestes finestres ha permès obtenir la tan apreciada llum natural, i alhora s'ha pogut tenir espai lliure a sota per treure'n el màxim partit.

A l'edificació de la dreta, s'han conservat alguns dels elements arquitectònics de les antigues cavallerisses, com els pilars de formigó o les piques d'aigua a l'exterior, que servien d'abeuradors.

En aquest edifici hi trobem la part administrativa i de direcció, que està protegida i aïllada de la zona d'aules i tallers. Les sales poden ser versàtils, gràcies a les mampares mòbils, que ofereixen aïllament i simultaneïtat d'usos. També hi ha una sala amb una petita zona de cuina i electrodomèstics, tancada amb persianes, per tal de garantir la seguretat dels usuaris en cas que la sala es faci servir per a un altre ús.

Una de les necessitats més importants que té l'espai és el d'emmagatzematge, ja que l'entitat té molt de material per emmagatzemar (tendes, material de cuina de colònies i campaments, material lúdic, etc.). Aquest punt s'ha pogut solucionar amb la creació d'armaris, al passadís central que dona accés a les sales polivalents. I amb un altell a la part central, a sobre del passadís.

A l'edifici de l'esquerra, hi ha dues zones ben diferenciades, separades entre si pel vestíbul d'entrada i els serveis sanitaris.

A la dreta trobem un espai diàfan que es fa servir com a ludoteca i espai familiar, que, gràcies a mampares mòbils, es pot subdividir.

A la part esquerra trobem un altre espai diàfan subdividit per una mampara mòbil, que es fa servir com a espai jove i sala polivalent.

Per visitar l'últim punt de l'itinerari, el **punt 10**, hem de sortir per la porta metàl·lica que tanca el Parc de la Remunta, hem de travessar el carrer de Josep Irla i Bosch, passar per sota d'un bloc de pisos i continuar entre blocs d'habitatge pel carrer ascendent de Josep Muntané i Almirall, fins a creuar l'avinguda de Josep Tarradellas i Joan.

Mentre arribem a l'últim punt de l'itinerari, us volia comentar que suposo que us heu fixat que, des que hem començat l'itinerari, hem anat pujant de cota d'alçada. Aquest desnivell del terreny es deu al fet que estem passant de la zona de la Marina a la zona del Samontà.

Perquè no sé si sabeu que el territori de l'Hospitalet està dividit, geològicament, en dues meitats, el Samontà, al nord, i la Marina, al sud, dues zones que estan dividides físicament, primer, pel Canal de la Infanta, i, posteriorment, per la via del tren.

El nostre itinerari ha començat a la banda baixa del municipi, que forma part de la Marina. Una zona ocupada per les terres sedimentàries del delta del Llobregat, un espai salobre, d'aiguamolls, i terra de secà on es conreaven cereals i farratges, fins que es va construir el Canal de l'Infanta.

Aquest pendent que estem pujant és el pas entre la Marina i el Samontà, entre les terres del sud i del nord.

El Samontà representa la zona més alta i seca de l'Hospitalet, on es conreaven cereals i una mica de vinya, bàsicament per al consum domèstic.

Aquest terreny es caracteritza pels turons, que pertanyen a la serra de Collserola.

En concret, són els barris de Sanfeliu, Can Serra, Pubilla Casas, la Florida, les Planes, Collblanc i la Torrassa.

Els diferents turons estan separats per rieres i torrents procedents, principalment, de Sant Pere Màrtir i Collserola, alguns dels quals han deixat petjada en el nomenclàtor

dels carrers de la nostra ciutat: riera Blanca, Torrent Gornal, riera dels Frares o del Cementiri, riera de l'Escorxador o de la Vall del Poble, entre d'altres.

En aquesta zona del Samontà trobem un sòl ric en materials argilencs, motiu pel qual s'hi van instal·lar bòbiles i fàbriques de ceràmica, com Cosme Toda i Batllori, entre d'altres, fins al punt que a l'Hospitalet li deien *la bòbila de Barcelona*.

Abans d'anar a l'últim punt de l'itinerari, ens aturem a la cantonada entre el carrer de Josep Muntané i Almirall i l'avinguda de Josep Tarradellas i Joan, on iniciarem l'últim àudio de l'itinerari.

CANAL DE LA INFANTA

Darrere dels edificis que tenim al davant, just a l'altra vorera de l'avinguda de Josep Tarradellas i Joan, hi ha el talús de separació entre la Marina i el Samontà, així com les vies de la línia fèrria entre Barcelona i Martorell, que es va construir l'any 1854.

Dalt d'aquest talús, formant part dels terrenys de la finca de l'antiga masia del segle XVI i, posteriorment, de la caserna militar, hi havia un dels vestigis rurals del Baix Llobregat, un arbre, un dels més antics de l'Hospitalet de Llobregat, un pi blanc conegut com **el pi de La Remunta**, un pi de 12,4 metres d'alt, 12,75 metres de copa, amb un perímetre de tronc de 2,6 metres i de 200 anys de vida, que no va ser mai declarat arbre monumental o d'interès local per protegir-lo.

Però, com us he dit a la presentació d'aquest itinerari, l'execució urbanística de l'Àrea Residencial Estratègica de La Remunta havia de mantenir tots els arbres més característics que hi havia a la finca de La Remunta. Però no ha estat el cas d'aquest pi, que vivia intacte gràcies al fet que creixia dins del perímetre d'una finca propietat de l'exèrcit, fins que, l'any 2016, l'expansió urbanística de l'Hospitalet va poder amb ell, tot i la pressió veïnal per intentar salvar-lo.

Finalment va morir, l'estiu de l'any 2017, després de ser trasplantat en un lloc proper a la seva localització original, la rotonda que tenim a la nostra dreta, entre l'avinguda de Josep Tarradellas i Joan i l'avinguda d'Álvarez de Castro.

Per parlar de l'últim punt de l'itinerari, hem de travessar l'avinguda de Josep Tarradellas i Joan i anar fins a la vorera del davant, on veurem un pont de totxo. És el **punt 10**, l'últim punt de l'itinerari.

I us preguntareu: què fa aquest pont al mig del no res, convertit en una mena d'arc de triomf, descontextualitzat de l'entorn?

Doncs aquest pont, restaurat, passava per damunt del curs d'aigua d'un canal, el Canal de la Infanta, un canal que recorria casi 4 quilòmetres pel terme municipal de l'Hospitalet. I del qual a dia d'avui només tenim aquest vestigi: un pont i poc més de 120 metres de canal; la majoria del traçat per on transcorria tan sols el trobem senyalitzat mitjançant un empedrat, a la mateixa cota que la vorera, com un camí per a vianants.

Aquest pont, que actualment està protegit i que s'ha rehabilitat gràcies a la pressió aconseguida per la plataforma veïnal Protegim el Canal de la Infanta, es va construir en els orígens del canal, entre els anys 1818 i 1820, i permetia travessar el canal i, alhora, salvar el talús que conduïa a les parts superiors de la finca de La Remunta.

El pont es va construir amb totxo massís lligat amb morter de calç, amb una sola arcada, bastida amb el mateix tipus de totxo massís, però disposada a sardinell, per facilitar la curvatura.

L'any 1944, el pont va ser ampliat per l'exèrcit amb una construcció de formigó per sobre, segurament, per poder fer passar trànsit rodat a l'extrem nord o superior dels terrenys de cria de la caserna.

La restauració actual es va dur a terme l'any 2011, i va eliminar l'ampliació de formigó que l'exèrcit havia fet per reforçar el pont. Es va restaurar l'ull del pont i es va recrear un pont tipus, com els que van existir en altres municipis.

Dir-vos que el Canal de la Infanta, el nom complet del qual és Canal de la Sereníssima Infanta Lluïsa Carlota de Borbó, es diu així en honor a la filla del rei Carles IV, que el va inaugurar.

És una canalització d'aigües provinents del riu Llobregat, construïda entre els anys 1817 i 1820, i la primera infraestructura d'aquestes característiques finançada amb capital privat, que tenia com a finalitat abastir d'aigua els camps de la banda esquerra de la part baixa de la comarca del Baix Llobregat.

Té l'inici a Molins de Rei, passa per Sant Feliu, Sant Joan Despí, Cornellà, l'Hospitalet i Sants, des d'on es desviava fins a la muntanya de Montjuïc per arribar al mar, a la zona del far de Montjuïc, coneguda com a *Morrot* o *Can Tunis*. El seu recorregut va tenir una longitud de quasi 17,4 quilòmetres, una amplada d'entre 4 i 2 metres, una fondària mitjana d'1,5 metres i un desnivell total de 22 metres.

Gràcies a aquest canal, les seves vuit sèquies i els nombrosos recs que en sortien, es va millorar l'agricultura de la comarca en convertir 3.000 hectàrees de secà, on es conreaven cereals, arbres fruiters i vinyes, en terres de regadiu, cosa que va fer que tot el Baix Llobregat i el Barcelonès esdevingués una de les zones més productives de Catalunya.

Es va convertir en la principal zona de regadiu de l'àrea de Barcelona i la més gran productora de verdures i hortalisses de tot el Pla de Barcelona. I va ser considerada *l'hort d'Europa*, durant la Primera Guerra Mundial.

Posteriorment, l'aigua del Canal també va tenir una funció rellevant en els inicis de la industrialització. Gràcies als salts d'aigua, s'hi van instal·lar petites indústries, com ara molins de cereals, serradores i molins paperers, que posteriorment farien servir altres indústries, ja que els petits salts d'aigua es feien servir per generar energia i fer funcionar les indústries.

Les serreres de Marbre feien servir l'aigua del Canal per tallar, la fàbrica de Can Vilumara, per al tractament de la seda que fabricaven, la fàbrica Tecla Sala va passar de ser un molí paperer que feia servir un dels salts d'aigua del Canal de la Infanta a una de les principals indústries de filatura de cotó.

En canvi, amb el pas del temps, el Canal va quedar integrat en els nous nuclis urbans i, de manera gradual, va anar perdent la seva funció original, fins que, als anys seixanta, es va convertir en una claveguera a l'aire lliure on s'abocaven els rebuigs de les indústries i les aigües fecals.

Als anys setanta, a causa de la desaparició de l'agricultura pel boom i el caos urbanístic, el Canal de la Infanta es va deixar de fer servir. D'altra banda, pels problemes de seguretat, la insalubritat i les plagues que generava aquesta canalització que es feia servir de claveguera a l'aire lliure, el municipi el va soterrar i el va integrar dins la xarxa de clavegueram.

No obstant això, el Canal encara funciona, entre Molins de Rei (amb un tros al descobert en aquest terme) i Sant Feliu de Llobregat, i abasteix, a través d'un ramal, la zona agrícola de Can Trabal, a l'Hospitalet.

Doncs bé, fins aquí l'itinerari audioguiat de La Remunta. Espero que hagi estat del vostre interès i que hàgiu pogut veure que a l'Hospitalet hi ha un patrimoni que ens ensenya el passat històric de la nostra ciutat.

Gràcies per tot. Fins a la propera.